

Mitä on yhteiskunnallinen yrittäjyys?

Yhteiskunnallisella yrittäjyydellä tarkoitetaan liiketoimintamallia, jonka pääasiallisena tarkoituksena on edistää yrittäjän valitsemaa yhteiskunnallista tavoitetta. Se ei siis ole oikeudellinen yritysmuoto, kuten esimerkiksi osakeyhtiöt tai osuuskunnat ovat, vaan tapa tehdä liiketoimintaa.

Suomessa on laadittu ensimmäinen yhteiskunnallisten yritysten strategia vuonna 2021. Sen lähtökohtana on, että yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan erityispiirteet tunnustetaan, mutta erityistä sää-döspohjaa tai erityiskohtelua niille ei luoda. Yhteiskunnallisella yrityksellä ei toisin sanoen ole erityisiä etuuksia muihin yrityksiin nähden. Strategiassa kuitenkin painotetaan yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten vahvistamista, jota varten Suomeen on perustettu valtakunnallinen, verkostomaisesti toimiva yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus.

Yhteiskunnallisen yrityksen määritelmä

Yhteiskunnallisten yritysten strategiassa yhteiskunnallinen yritys määritellään seuraavasti: "Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen, mikä on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin. Lisäksi yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa."

Yhteiskunnallisella yrityksellä on siis kaksi erityispiirrettä:

1. yhteiskunnallinen tai ekologinen tavoite, jota yritys pyrkii toteuttamaan liiketoiminnan avulla.
2. yli puolet liiketoiminnan voitosta käytetään tämän valitun tavoitteen edistämiseksi.

Lisäksi erityispiirteissä korostetaan liiketoiminnan avoimuutta ja hyvää hallintotapaa.

Yritykset voivat halutessaan hakea ja käyttää yhteiskunnallisen yrityksen merkkiä toiminnassaan. Sen myöntää hakemuksesta Suomalaisen Työn Liitto. Sen sivuilta löytyy myös ajantasainen listaus yrityksistä, joille on myönnetty oikeus käyttää yhteiskunnallisten yritysten merkkiä.

Lisätietoa

- Yhteiskunnallisten yritysten strategia <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163198>
- Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus <https://yyo.fi/>
- Yhteiskunnallisen yrityksen merkki <https://suomalainentyo.fi/yrityksille/yhteiskunnallinen-yritys/>
- Suomalaisen työn liitto <https://suomalainentyo.fi/>

Paljonko Suomessa on yhteiskunnallisia yrityksiä?

Yhteiskunnallisten yritysten lukumäärästä Suomessa ei ole yksiselitteistä käsitystä. Suomalaisen Työn Liiton yhteiskunnallisten yritysten rekisterissä kesällä 2023 yhteiskunnallisen yrityksen merkin saaneita yrityksiä on 300. Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen datasisivuston yrityslistauksessa puolestaan on 3 670 yhteisöä. Moni yritys saattaa myös toimia yhteiskunnallisen yrityksen tavoin, mutta ei välttämättä miellä itseään sellaiseksi.

Yhteiskunnalliset yritykset ovat hyvin vaihteleva ryhmä: niitä toimii useilla eri toimialoilla ja erilaisilla yritysmuodoilla. Myös niiden koot vaihtelevat suurista valtakunnallisista toimijoista pieniin paikallisyhdistyksiin. Yhteiskunnallisia yrityksiä ovat muun muassa useat kuntien jätehuoltoyritykset. Myös Veikkaus Oy, Yliopiston Apteekki tai vaikkapa Härmän kuntokeskus ovat yhteiskunnallisia yrityksiä. Saatat siis olla tietämättäsi yhteiskunnallisen yrityksen asiakas.

Yhteiskunnalliset yritykset ovat osa yhteisötaloutta

Yhteiskunnallisten yritysten strategiassa yhteisötalous määritellään osuuskuntien, keskinäisten yhtiöiden, yhdistysten ja säätiöiden muodostamaksi taloudelliseksi toiminnaksi, joka sijoittuu julkisen ja yksityisen sektorin välimaastoon. Yhteisötalouden tavoitteena on edistää ihmisten, yhteiskunnan tai ympäristön hyvinvointia taloudellisten päämäärien sijaan. Yhteisötalouden käsite ei ole Suomessa kovinkaan tunnettu eikä vakiintunut siitä huolimatta, että meillä on pitkät perinteet esimerkiksi osuuskuntatoiminnasta.

Yhteisötalouden edistäminen on yksi Euroopan Unionin tavoitteista: komissio on esittänyt toimintasuunnitelman yhteisötalouden vauhdittamiseksi, jota on nyt täydennetty uusilla jatkotoimilla. Odotettavissa siis on, että yhteisötalouden kehittäminen sekä yhteiskunnallisen yrittäjyyden edistäminen sisältyvät yhteiskunnalliseen keskusteluun jatkossakin myös meillä Suomessa.

Lisätietoa

- Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen datasisivusto <https://yyo.fi/data/>
- Yhteiskunnallisten yritysten strategia <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163198>
- Euroopan komission toimintasuunnitelma yhteisötalouteen https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_21_6568
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_23_3188
- Kostilainen, H., & Nieminen, A. (2023). Yhteiskunnallinen yritys. (Diak Työelämä 31). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/793966>

Mikä on yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritys?

Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritys on yhteiskunnallinen yritys, joka on

- yhteisön omistama tai perustama
- vastaa paikallisiin tarpeisiin tekemällä liiketoimintaa yhteisön hyväksi
- on vastuussa toiminnastaan paikalliselle yhteisölle.

Yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrityksen yhteiskunnallinen päämäärä voi olla mikä tahansa päämäärä, joka edistää esimerkiksi hyvinvointia, ratkaisee yhteiskunnallisia ongelmia tai parantaa ympäristön tilaa. Maaseudulla tällaisia tavoitteita voivat olla esimerkiksi alueen elinvoiman ja palveluiden vahvistaminen, asukkaiden hyvinvoinnin parantaminen tai lähipalveluiden saatavuuden varmistaminen.

Yhteisölähtöisyys tarkoittaa sitä, että toiminnan taustalla on joukko aktiivisia toimijoita, jotka yhdessä reagoivat johonkin asiaan. Yhteisö voi määrittyä monella eri tavalla: se voi olla paikallisyhteisö maaseudulla tai kaupungissa, virtuaalinen yhteisö tai vaikkapa jonkin asian tai teeman edistämiseksi kiinnostunut yhteisö.

Kansainvälisessä kirjallisuudessa yhteisölähtöisestä yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä käytetään useimmiten nimitystä community-based social enterprise (CBSE).

Lisätietoa

- Opas kylätoimijoille. Yhteiskunnallinen yrittäjyys maaseudulla – uusia tuulia palvelutuotantoon? https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-01/ruralia_opas_kylatoimijoille_0.pdf
- Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritys maaseudun palvelutarjonnan ja asukkaiden hyvinvoinnin edistäjänä: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/4b3f182a-1796-4819-a70b-b79bfe49f102/content>

Onko Suomessa yhteisölähtöisiä yhteiskunnallisia yrityksiä?

Yhteiskunnallisten yritysten tapaan myöskään yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten lukumäärästä ei ole yksiselitteistä käsitystä. Yhteiskunnalliset yritykset Suomessa -raportissa (2020) todetaan Suomessa olevan noin 1700 yhteiskunnallista yritystä, joista noin puolet on sote-alan palveluita tuottavia yhdistyksiä, jolloin yhdistykset ovat yhteiskunnallisessa yrittäjyydessä kantavana voimana.

Maaseudun näkökulmasta yksi suuri yhdistystoimijaryhmä on kyläyhdistykset, jossa toimintaa pyöritetään koko kylän voimin ja tuotto käytetään kylän ja sen asukkaiden hyväksi. Rekisteröityneitä kyläyhdistyksiä on vuonna 2022 ollut 3336 (Suomen Kylät ry:n vuosikertomus 2022). On kuitenkin huomattava, että kaikki yhdistykset eivät automaattisesti ole yhteiskunnallisia yrityksiä: yritystoiminta vaatii liiketoimintaa.

Yksi tunnetuimmista esimerkeistä maaseudulla toimivasta yhteisölähtöisestä yhteiskunnallisesta yrityksestä on Kannuksessa sijaitseva Eskolan kylä, joka on perustanut Eskolan Kyläpalvelu Oy:n vastatakseen kylän asukkaiden palvelutarpeisiin. Sen omistaa yli 130 kyläläistä kyläyhdistyksen tai henkilökohtaisten osakkeiden kautta ja se on rekisteröitynyt yhteiskunnallinen yritys. Yritys on monipalveluyritys, joka tuottaa muun muassa päiväkotitoimintaa, lounaspalveluita, kyläkirjasto- ja postipalveluita sekä kodin siivous- ja tukipalveluita.

Toinen esimerkki toimivasta rekisteröityneestä yhteisölähtöisestä yhteiskunnallisesta yrityksestä on Pirkanmaalla sijaitseva Eräjärven kylä, jossa toimii Eräjärven kehittämissyhdystys ry. Sen tarkoituksena on vapaamuotoisen kylätoiminnan ohella toimia Eräjärven ja sen lähialueiden sekä asukkaiden elinolosuhteiden turvaamiseksi ja kehittämiseksi arvopohjaisella liiketoimintamallilla. Yhdistys pyrkii mm. turvaamaan yksityisten ja yhteiskunnallisten palvelujen saatavuutta, antaa kannanottoja ja lausuntoja, tekee varainhankintaa, järjestää koulutusta, harrastus- ja virkistystoimintaa, ja pyrkii edistämään maaseudun hyvinvointia.

Kolmas hyvä esimerkki paikallisyhteisöjen yhteistoiminnasta on Pohjois-litin kylien kyläyhteisö, jossa toimii vilkas Vuolenkosken kyläyhdistys sekä asukkaiden omistama kehitysyritys Omakylä Oy, joka ei vielä ole rekisteröitynyt yhteiskunnalliseksi yritykseksi. Omakylä Oy:n tarkoituksena on varmistaa ja kehittää kylällä toimivia palveluita, vankistaa sen asukasmäärää ja tukea elinkeinotoiminnan kehittymistä.

Lisätietoa

- Yhteiskunnalliset yritykset Suomessa-raportti https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162094/TEM_2020_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen kylät ry:n vuosikertomus https://suomenkylat.fi/content/uploads/2023/04/vuosikertomus2022_siv.pdf
- Eräjärven kehittämissyhdystys <https://www.erajarvi.net/vapaa-aika/yhdistykset/erajarven-kehittamisyhdistys/>
- Eskolan kylä yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen haastattelussa: <https://yyo.fi/ajankohtaista/uhmasta-nousi-kylan-yhteisolahtoinen-yritys/>
- Vuolenkosken kyläkeskus <http://vuolenkoski.fi/fi/kyla/sisasivu/kylakeskus>

Millaisia palveluita maaseudun paikallisyhteisöt voivat tuottaa?

Maaseudun paikallisyhteisöt tuottavat hyvin moninaisia palveluita kertaluonteisista tapahtumista jatkuvamuotoiseen ja markkinaehtoiseen ammatilliseen palvelutuotantoon asti.

Moni kylä ei välttämättä edes huomaa tuottavansa palveluita asukkailleen, mutta esimerkiksi latujen ylläpito tai uimarannasta huolehtiminen voidaan nähdä yhteisölle suunnattuna palveluna siinä missä kaupalliset ja markkinaehtoiset palvelutkin.

Ruralia-instituutin vuonna 2019 toteuttaman valtakunnallisen kuntatoimijoille lähetetyn kyselyn vastausten mukaan kuntien näkökulmat maaseudun paikallisyhteisöistä palveluiden tuottajina vaihtelevat: osan mukaan ”kylät kylänä eivät voi tuottaa juurikaan mitään” siinä missä toisen vastaajan mielestä kylät voivat tuottaa ”lähes kaikkea”.

Vastaajien mukaan kylien tuottamiksi palveluiksi soveltuvat esimerkiksi tietyt sosiaali- ja terveys- palvelut sekä hyvinvointiin liittyvät palvelut, kuten hoiva-, hoito-, tukihenkilö-, kotiapu-, ateria-, kuljetus-, asiointi- ja siivouspalvelut ikäihmisille, lapsiperheille ja vajaakuntoisille. Alueen ympäristöön liittyvät palvelut sopivat myös kylille järjestettäväksi, kuten ympäristöpalvelut, maiseman- ja puutarhanhoito, teiden kunnossapito sekä jätehuolto. Lisäksi myös alueen asukkaiden palvelut, kuten huolto-, remontti- ja (digi)talonmiespalvelut, ict-tuki, yhteishankinnat, esim. pihanhoitovälineet, suuremmat investoinnit tai valokuitu. Turvallisuuspalvelut (esim. valvonta, vanhusten turvahälyttimien päivystys) ja tuki poikkeusoloihin sopivat myös vastaajien mukaan kylien tuottamiksi. Perinteisesti myös liikunta-, harrastus- ja kulttuuripalvelut, tapahtumatuotanto, nuorisotoimi, kerhotoiminta sekä yhteisöllisyyden kehittäminen, keskustelupalvelu, kylän ”olohuone” ja osallistava demokratia nähdään sopivan kylien toiminnaksi, niin tässäkin kyselyssä. Lisäksi kylän elinvoiman ylläpitoon liittyvät palvelut, kuten matkailupalvelut, kahvilat, ravintolat, asiamiesposti ja muut asiamiespalvelut, sivukirjastot, maa- ja metsätalous ja nuorten ja työttömien työllistäminen ja kehityspalvelut koettiin sopivan hyvin kylien palvelutuotantoon.

Samana kyselyn mukaan kunnat ja kylät ovat jo tuottaneet yhteistyössä monenlaisia palveluita:

- infra ylläpito, esim. yksityisteiden hoito, vesiosuuskuntien perustaminen ja valokuitu
- poikkeusoloihin varautuminen, kylien pelastusryhmät aluepelastuslaitoksissa
- kylätalkkari, liikuntapaikkojen ja viheralueiden hoito
- päivähoitopalveluita palvelusetelin kautta, ruokapalvelu vanhuksille
- tapahtumien ja tarjoilujen järjestäminen, tilojen hyödyntäminen, kulttuuri- ja liikuntapalvelut
- kuntouttava työtoiminta, työllistämispalvelut
- matkailupalvelut, yksittäisten kohteiden kehittäminen
- palveluita eläkeläisille, postinjako, apteekkipalvelut

Lisätietoa

- Ruralia-instituutti, Yhteiskunnallinen yrittäjyys maaseudulla (YTYÄ) <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/tutkimus/yrittajyys-maaseudulla/yhteiskunnallinen-yrittajyys-maaseudulla-ytya>

Esimerkkejä YTYÄkylä-hankkeeseen osallistuneiden kylien palveluista

Yksi hyvä esimerkki kylien tuottamista palveluista on Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys kylissä (YTYÄkylä) -hankkeeseen osallistuneiden pilottikylien esimerkit palvelusuunnittelusta. Hankkeeseen osallistui kuusi pilottikylää, jotka olivat kiinnostuneita kehittämään palvelutoimintaa omalla alueellaan.

- Hakojärvi, Alavus: kyläkaravaanarialue, matkaparkin perustaminen ja toiminnan suunnittelu
- Ilvesjoki, Kurikka: valokuituverkon yhtiöittäminen sekä kylän asiointipalvelu
- Kainasto, Seinäjoki: kylän palvelutoiminnan organisoiminen ja hallinnon tavat: selvittää, olisiko osa kylän palvelutuotannosta järkevää toteuttaa kyläyrittäjienä?
- Kukonkylä, Soini: kyläkioskin kehittäminen
- Luoma-aho, Alajärvi: kylätalon palvelutoiminnan kehittäminen, lastenjuhla- ja kokouspakettien kehittäminen
- Nummijärvi, Kauhajoki: kyläkaupan uusien toimintamallien selvittäminen.

Lisää esimerkkejä maaseudun palvelutuotannosta

- Kattilakoski, Mari, Niina Rantamäki & Aliisa Heinäaro (2022). Maaseudun 100 sosiaalista innovaatiota - tietopankki maaseudun kansalaisyhteiskuntalähtöisistä sosiaalisista innovaatioista. Itä-Suomen yliopisto, Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATIA, raportteja 3/2022. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/27521>

Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys kylissä (YTYÄkylä) - hanke toteutettiin 1.10.2020–30.06.2023. Hankkeen toteuttamisesta vastasi Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti ja rahoittajana toimi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus Manner-Suomen maaseutuohjelmasta.

Apua ja työkaluja yhteisölähtöiseen yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen

- Tietoa ja vinkkejä yhteisölähtöisen yrityksen perustamiseen ja kehittämiseen: Visenet Overview | Rural Social Enterprise Hub <https://ruralsehub.net/visenet-overview/> (materiaalit saatavilla myös suomeksi opintomodulia klikkaamalla)
- Koottuja hyviä käytäntöjä yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrityksen kehittämiseen maaseudulla: THE RURAL SOCIAL ENTERPRISE GUIDEBOOK OF GOOD PRACTICE: Experience from Estonia, Finland, Germany, Romania and Scotland (vain englanniksi) https://ruralsehub.net/wp-content/uploads/2021/12/Visenet_-_The-Rural-Social-Enterprise-Guidebook-of-Good-Practice-3.pdf
- Opas kylätoimijoille yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden aloittamiseksi: Yhteiskunnallinen yrittäjyys maaseudulla – uusia tuulia palvelutuotantoon? https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-01/ruralia_opas_kylatoimijoille_0.pdf
- Vinkkivihko kunnille yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukemiseksi: YTYÄ MAASEUDULLE: Kunnille keinoja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukemiseen maaseudun palvelutuotannossa https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-01/ytva_vinkkivihko_0.pdf
- Muut YTYÄ-hankkeissa tuotettut materiaalit: <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/tutkimus/yrittajyys-maaseudulla/yhteiskunnallinen-yrittajyys-maaseudulla-ytva> (tietoiskuvideoita, kyselyaineistoja, artikkeleita, hankemateriaaleja)
- Kaikille avoin verkkokurssi yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä ja maaseudun kehittämisestä Suomessa sekä esimerkiksi Romaniassa, Virossa ja Japanissa: <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/opetus/mooc-sustainable-rural-social-entrepreneurship-5-op>
- Kaikille avoimella verkkokurssilla tutustutaan yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden peruskäsitteisiin ja määritelmiin, teoreettisiin lähestymistapoihin sekä käytännön sovellutuksiin, jotka on hyvä tuntee ennen yhteiskunnallisen yritystoiminnan aloittamista kylätasolla. Kurssille ovat tervetulleita kaikki maaseudun kehittämisestä ja yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä kiinnostuneet. <https://digicampus.fi/course/view.php?id=4330>
- Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen materiaalipankki: työkaluja, materiaaleja ja tietoa yhteiskunnallisen yrittäjyyden tueksi: https://yyo.fi/materiaalipankki/?gclid=C-j0KCQjw06-oBhC6ARIsAGuzdw0UdRhC7LpBuVDWbV7LqyICnmu-Xa7vahI0V9yNLJr-nc-t5kINJ23QaAvDREALw_wcB

